

УДК 656:338.47

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ КРАЇН СНД

Сидоренко Ю.В., аспірантка (ХДТУБА)

У статті розглядаються основні закономірності розвитку міського наземного електротранспорту країн СНД та порівнюються показники розвитку інфраструктури та послуг в Україні та Росії.

Ключові слова: міський електротранспорт, інфраструктура, перевезення, розвиток.

Постановка проблеми. Жодна держава світу в своєму розвитку не обходиться без синхронного розвитку транспортної інфраструктури. Неможливо переоцінити стратегічне значення ролі транспорту в житті країни та міста, що полягає у забезпеченні потреб населення у переміщеннях. Важливою складовою транспортної системи країни є міський електротранспорт, задача якого полягає у безперебійному та ефективному забезпеченні перевезень населення в межах населеного пункту. Основними відзнаками даного виду міського громадського транспорту є його висока екологічність, провізна спроможність та доступність всім верствам населення. Це пояснює актуальність наукових досліджень даного виду транспорту та увагу до нього науковців. Починаючи з радянських часів і закінчуючи сучасними дослідженнями на території країн СНД, проблемам міського електротранспорту присвячено праці таких науковців, як А.Синиця, В.Костецкий, В.Тарабановський, Л.Літвінський, І.Когут [1–5] та інших. Втім, з переходом до ринкових форм господарювання досліджувана галузь опинилася в глибокій кризі, що зумовлює постійний пошук резервів для його роботи. Проста констатація факту існування кризи не здатна виправити ситуацію на краще. Для цього необхідним є визначення провідних тенденцій розвитку, внутрішніх та зовнішніх протиріч.

Стратегічне планування та реформи неможливі без ретроспективного аналізу розвитку не тільки окремих підприємств галузі в цілому, але і порівнянь тенденцій розвитку аналогічних галузей в різних країнах. Сьогодні подібні дослідження відсутні, тому *метою* статті є проведення зазначених міжнародних порівнянь закономірностей розвитку галузі міського наземного електричного транспорту країн СНД та особливо, країн з найвищим потенціалом розвитку – України та Російської Федерації.

Вклад основного матеріалу досліджень. Міський наземний електротранспорт здобув значного поширення на території сьогоdnішнього СНД. За радянських часів надзвичайна

поширеність була зумовлена цілою низкою причин, провідне місце серед яких займали політичні фактори. Так, поширенню масових видів транспорту в значній мірі сприяла комуністична ідеологія, що передбачала рівність прав та, відповідно, доступність транспорту для широких верств населення. В західних країнах, в умовах панування капіталістичних поглядів, міський транспорт не знайшов настільки широкого розповсюдження за причиною високої автомобілізації населення і відмови від трамваїв та тролейбусів на користь більш мобільного автотранспорту. Втім, в умовах глобалізації, за останні десятиліття ситуація змінилася на протилежну: західні розвинені країни відроджують міський електричний транспорт як екологічно чистий, в країнах СНД ж даний вид транспорту, в кращому випадку, не розширює свою присутність, а в гіршому випадку – зникає.

Наведемо дані про поширеність міського наземного електротранспорту на території країн СНД, що мають спільний шлях розвитку у радянські часи і різні траєкторії розвитку в роки незалежності (складено на основі [7–11]). Критерієм поширеності приймемо наявність і кількість в країні транспортних систем – трамвайних, тролейбусних та змішаних:

1 група – країни із значним поширенням електротранспорту: Російська федерація – 153 транспортні системи, Україна – 65 транспортних систем;

2 група – країни із середнім рівнем поширення електротранспорту: Білорусь – 11, Казахстан – 10, Грузія – 8 систем електротранспорту;

3 група – країни із низьким рівнем поширення електротранспорту: Молдова – 4 системи, Киргизстан – 3 системи, Армeнія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан – по одній системі в кожній країні.

Очевидно, що провідне місце серед країн СНД за присутністю міського наземного електротранспорту займають Російська Федерація та Україна, що зумовлює значний потенціал стратегічного розвитку даної галузі та необхідність

Загально – економічні питання

більш детального порівняльного аналізу з метою виявлення напрямків розвитку галузі в цих країнах.

Розуміючи під розвитком підприємств необхідну умову існування кожної соціально-економічної системи, що виражається в цілеспрямованому безперервному русі, ознаменоване необоротними змінами [6, с.56],

зауважимо, що всі зміни мають кількісний та якісний вираз. Наведені у таблиці 1 абсолютні показники в період з 2003 по 2008 роки є вихідними і ілюструють кількісний бік змін, що відбуваються в процесі розвитку підприємств (на основі [7–11] складено автором).

Таблиця 1

Показники /роки		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Кількісні показники технічного стану							
Довжина шляхів сполучення, тисяч кілометрів							
Росія	трамвай	2,9	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7
	троллейбус	4,8	4,8	4,9	4,9	4,9	4,9
Україна	трамвай	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0
	троллейбус	4,8	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
Транспортні засоби, тисяч одиниць							
Росія	трамвай	11	10,8	10,4	10,1	9,7	9,4
	троллейбус	11,9	11,7	11,5	11,3	11,3	11,2
Україна	трамвай	3,1	3,0	2,9	2,9	2,8	2,8
	троллейбус	4,8	4,7	4,6	4,5	4,5	4,5

Наведені в таблиці кількісні показники наявної в країні кількості транспортних засобів та довжина шляхів сполучення характеризують абсолютне значення вказаних показників і вихідними для розрахунків відносних показників. Так, абсолютна кількість транспортних засобів та протяжність шляхів сполучення в Росії за весь розглядуваний період перевищує аналогічні в

Україні, однак, в той же час, Росія перевищує Україну за кількістю населення та площею своєї державної території. Тому саме відносні показники, наведені у таблиці 2, характеризують напрямок та якість змін в кожній з країн, виражають тенденції розвитку задовільняють умовам порівняності.

Таблиця 2

Показники /роки		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Індекси технічного розвитку							
Індекс росту шляхів сполучення, у % до попереднього року							
Росія	трамвай	100	96,6	100	100	96,4	100
	троллейбус	100	100	102,1	100	100	100
Україна	трамвай	100	100	95,2	100	100	100
	троллейбус	100	91,7	100	100	100	100
Густота шляхів сполучення (км на 10 тис. осіб міського населення)							
Росія	трамвай	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	троллейбус	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Україна	трамвай	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
	троллейбус	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
Індекс росту транспортних засобів, у % до попереднього року							
Росія	трамвай	99	98,2	96,3	97,1	96,0	96,9
	троллейбус	98	98,3	98,3	98,3	100	99,1
Україна	трамвай	97	96,8	96,7	100	96,6	100
	троллейбус	97	97,9	97,9	97,8	100	100
Забезпеченість транспортними засобами (вагонів на 10 тис. населення)							
Росія	трамвай	1,03	1,03	1,00	0,97	0,93	0,91
	троллейбус	1,12	1,12	1,10	1,09	1,09	1,08
Україна	трамвай	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
	троллейбус	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4

Загально – економічні питання

Результуючим кількісним показником та показник перевезень населення, наведено у таблиці функцією роботи міського електротранспорту є 3.

Таблиця 3

Показники/ роки		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Перевезення пасажирів, млн осіб							
Росія	<i>Міські</i>	32620	30375	21637	17802	15421	14800
	трамвайні	6321	5804	4123	3267	2660	2537
	троллейбусні	7291	6680	4653	3775	2972	2733
Україна	<i>Міські</i>	7223	7530	7737	7777	7752	7870,9
	трамвайні	1132	1112	1110	1082	1026	962
	троллейбусні	1920	1849	1902	1788	1621	1580

Кількісні показники є вихідними для перевезень, розрахованих автором та наведених у розрахунку якісних показників розвитку таблиці 4.

Таблиця 4

Показники / роки		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Індекси розвитку перевезень							
Індекс росту перевезень пасажирів, у % до попереднього року							
Росія	<i>Внутрішньоміські</i>	92,1	93,1	71,2	82,3	86,6	96,0
	трамвайні	92	91,8	71,0	79,2	81,4	95,4
	троллейбусні	93	91,6	69,7	81,1	78,7	92,0
Україна	<i>Внутрішньоміські</i>	103	104,2	102,8	100,5	99,7	101,5
	трамвайні	99	98,2	99,8	97,5	94,8	93,8
	троллейбусні	97	96,3	102,9	94,0	90,7	97,5
Доля електротранспорту в структурі внутрішньоміських перевезень, %							
Росія	<i>Загалом</i>	41,7	41,1	40,6	39,6	36,5	35,6
	трамвай	19,4	19,1	19,1	18,4	17,2	17,1
	троллейбус	22,4	22,0	21,5	21,2	19,3	18,5
Україна	<i>Загалом</i>	42,3	39,3	38,9	36,9	34,1	32,3
	трамвай	15,7	14,8	14,3	13,9	13,2	12,2
	троллейбус	26,6	24,6	24,6	23,0	20,9	20,1
Транспортна рухомість населення, поїздок на рік на одного жителя							
Росія	<i>Міський транспорт</i>	306,9	290,1	207,8	171,5	148,6	142,7
	трамвай	59,5	55,4	39,6	31,5	25,6	24,5
	троллейбус	68,6	63,8	44,7	36,4	28,6	26,4
Україна	<i>Міський транспорт</i>	225,0	235,3	242,5	244,6	244,6	249,1
	трамвай	35,3	34,8	34,8	34,0	32,4	30,4
	троллейбус	59,8	57,8	59,6	56,2	51,1	50,0

Розраховані ланцюгові індекси перевезень дають змогу стверджувати про протилежні тенденції в країнах. У Росії індекс внутрішньоміських перевезень з роками постійно зменшувався, а з ним пропорційно зменшувалися і перевезення електротранспортом, що є свідченням загального спаду попиту та послуги громадського транспорту і переходом на індивідуальний. В Україні, навпаки, є тенденція зростання попиту на громадські перевезення в межах міст, що свідчить про зростання ринку даних послуг. Однак, індекси перевезень міським електротранспортом з роками знижуються, що свідчить про надання пасажирями переваг іншим видам транспорту і втрату долі

ринку. Ці ж тенденції підтверджуються показником транспортної рухомості населення в розрізі різних видів транспорту – в цілому зростання кількості поїздок в Україні та зростання в Росії, наряду із зменшенням поїздок з використанням міського наземного електротранспорту. Як альтернативні, пасажирі все частіше обирають автобусні перевезення, що надають їм більше мобільності, комфорту і швидкості в пересуваннях, а також особистий автотранспорт, що став доступнішим з приходом ринкових відносин.

Висновки. В результаті порівняльного аналізу виявлено основні тенденції, спільності та

відмінності розвитку електротранспорту в Росії та Україні, які віднесено до групи країн з найширшим розповсюдженням міського наземного електротранспорту на території СНД. Виявлені тенденції ослаблення присутності даної галузі на ринку внутрішньоміських перевезень та погіршення матеріально – технічної бази в обох країнах. Разом з тим, значна поширеність галузі в Україні, наявність (без урахування якісного стану) транспортної інфраструктури та значна ємність ринку внутрішньо міських перевезень дає змогу говорити про очевидний транспортний потенціал розвитку вітчизняної галузі, що може бути реалізований на основі ефективного управління з урахуванням позитивного та негативного зарубіжного досвіду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Синица Д.А. Экономические основы организации городского пассажирского транспорта // Д.А.Синица // Таврійський економічний журнал. – 2008. - №2. – с.91-98
2. Костецкий В. Актуальні проблеми формування фінансових ресурсів підприємств міського електротранспорту / В.Костецкий // Світ фінансів. – 2007. - №3. – с.120-130
3. Тарабановский В.И. Городской пассажирский транспорт : проблемы развития / В.И.Тарабановский // Менеджер. - №1.- 2006. – с. 54-59
4. Литвинский Л.Б. Экономико-организационное обеспечение городского электротранспорта в условиях интегрирования в ЕС / Л.Б.Литвинский, Н.Л. Федорченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.- т. 1 – 2005. – с.284-287
5. Когут И.В. Транспорт современного города / И.В.Когут // Менеджер. - №2. – 2007. – с. 247-251
6. Сидоренко Ю.В. Развитие предприятий: современные взгляды на дефиницию/ Ю.В. Сидоренко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Т.2.- №2. – 2009. – 205с. –С.54–56
7. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт державного комітету статистики України
8. <http://www.gks.ru> – офіційний сайт Федеральної служби державної статистики Російської Федерації
9. <http://transit.parovoz.com/masstransit/regions.php> – сайт-довідник про міський електротранспорт колишнього СРСР
10. Основные показатели транспортной деятельности в России: статистический сборник / Росстат – М., 2008.- 93 с. – ISBN 978-5-89476-254-8
11. Транспорт в России : статистический сборник / Росстат – М., 2009. - 215 с. ISBN 978-5-89476-279-1

Аннотация. В статье рассматриваются основные закономерности развития городского наземного электротранспорта стран СНГ и сравниваются показатели развития инфраструктуры и услуг в Украине и России.

Ключевые слова : городской электрический транспорт, инфраструктура, перевозки, развитие

Summary. In the article the city electric transport's development in the Union of independent states is researched, indexes of infrastructure and services in Ukraine and Russia are compared.

Keywords: intercity electric transport, infrastructure, transportations, development

*Рецензент д.е.н., професор ХДТУБА Іванілов О.С.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*